

ROMAN DAROWSKI SJ

Wy sza Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna
«Ignatianum» w Krakowie

NAJNOWSZA FILOZOFIA JEZUITÓW W POLSCE

Wst p. W XX w. głównym o rodkiem filozofii jezuitów w Polsce było Kolegium Krakowskie, któremu w 1932 roku władze ko cielne przyznały prawa uczelni papieskiej i status Wydziału Filozoficznego. Na mocy ustawy Sejmu z 1989 roku Wydział uzyskał osobowo prawn wraz z odpowiednimi uprawnieniami, m. in. z prawem nadawania stopni naukowych, które s uznawane przez władze pa stwowe. Dzi ki temu mogły na nim studiowa tak e osoby wieckie. Głównie z my l o nich utworzono wówczas na Wydziale - obok Sekcji Filozofii Systematycznej - tak e Instytut Kultury Religijnej (1989) oraz Sekcj Pedagogiki Religijnej (1990). Ministerstwo Edukacji Narodowej w 1996 roku potwierdziło prawo nadawania przez Wydział stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii.

Po 10 latach od otwarcia uczelni dla wieckich, nast piła formalna zmiana struktury i nazwy uczelni. Dotychczasowa bowiem nazwa nie odpowiadała stanowi faktycznemu, gdy ponad 90 % studentek i studentów w tym dziesi cioleciu studiowało pedagogik . W 1999 r. za zgod władz ko cielnych i pa stwowych utworzono jezuiick uczelni o nazwie Wy sza Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna «*Ignatianum*» w Krakowie.

Stan obecny. Wy sza Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna «*Ignatianum*» jest uczelni ko cieln , nale c do Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego. Lokale «*Ignatianum*» znajduj si w wydzielonej cz ci gmachu Kolegium Jezuitów w Krakowie przy ul. Kopernika 26.

Uczelnia prowadzi obecnie dwa kierunki studiów: filozofi i pedagogik (od 1990). Na pocz tku roku 2000 było na niej zatrudnionych ponad 100 pracowników dydaktyczno-naukowych (w tym połowa to jezuiici), a studio wało na niej ok. 1500 studentek i studentów (ponad 90 % studiowało pedagogik , wi kszo zaocznie).

Działalno naukowo-badawcza. Główne dziedziny działalno ci naukowo-badawczej pracowników Wydziału Filozoficznego to: filozofia okresu patrystycznego, w szczególno ci: antropologia i kosmologia Ojców Ko cioła, argumentacja Ojców za jedyno ci Boga; filozofia jezuitów w Polsce, polska filozofia pa stwa w XVI i XVII w., my l ekonomiczno-etyczna tego okresu; ogólna metodologia nauk a metodologia nauk filozoficznych; typologia argumentów za istnieniem pierwiastka duchowego człowieka, dobro a warto , filozofia dialogu (Buber, Rosenzweig, Rosenstock), filozo-

fia spotkania (Levinas); chrześcijańska nauka społeczna, zwłaszcza zasady współżycia narodowego i międzynarodowego, etyka narodu i filozofia obywatelska, etyka lekarska, etyczne aspekty kary śmierci, etyczne aspekty ekologii, poświęcenie człowieka, etyczne i wiarygodne implikacje problemu aborcji; filozofia Boga a nauki przyrodnicze, zwłaszcza miejsce i rola nauk przyrodniczych w argumentacji za istnieniem Boga; filozofia religii, religia a kultura, typologia ateizmu; teoria zjawisk biologicznych, interpretacje danych paleobiologicznych, ontologia bytu ożywionego; wybrane zagadnienia filozofii języka.

Wydawnictwa. W uczelnianym wydawnictwie księżym, istniejącym przy Wydziale od 1972 roku, wydano dotychczas ponad 70 pozycji, wliczając w to te z ubiegłych 10 lat.

Uczelnia wydaje obecnie następujące czasopisma; 1) „Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie” (od 1988); 2) kwartalnik „Horyzonty Wiary” (od 1990, red. Z. Marek); 3) wieloletni rocznik „Forum Philosophicum” (od 1996, red. R. Darowski); 4) „Rocznik Sekcji Pedagogiki Religijnej” (od 1998, red. W. Kubik).

Biblioteki. Działalności naukowo-dydaktycznej uczelni służy: specjalistyczna Biblioteka Filozoficzna oraz Biblioteka Naukowa Księży Jezuitów. Kierunek kompletowania zbiorów obu bibliotek: literatura filozoficzna i teologiczna w języku polskim i językach obcych, publikacje z zakresu kultury, pedagogika, jezuita.

Biblioteka Filozoficzna posiada ok. 90 tys. woluminów i ponad 150 czasopism bieżących, w tym połowa zagranicznych. Biblioteka Naukowa posiada ok. 220 tys. woluminów księżych, w tym ok. 25 tys. woluminów starych druków; ponad 1000 tytułów czasopism, w tym ok. 150 czasopism bieżących, z czego ok. 50 zagranicznych. Obie biblioteki są skomputeryzowane i dostępne w Internecie pod adresem: www.jezuici.krakow.pl/bibl/i.htm.

Towarzystwo Naukowe. Przy Wydziale Filozoficznym TJ w Krakowie od 1951 roku działało i działa Towarzystwo Naukowe Księży Jezuitów. Wiele prac przedstawionych na zebraniach później opublikowano.

Jaka filozofia?

Gdy chodzi o treść i charakter filozofii uprawianej przez profesorów Wydziału i na nim wykładanej oraz przekazywanej w publikacjach, do ok. 1970 roku była to filozofia neotomistyczna, do jednolitej, bliska tzw. *nurtowi esencjalnemu*, z pewnymi wątkami suarezyjskimi. Od tego czasu - zależnie od tego, co w tej filozofii przeważa - zarysowują się dwa główne nurty:

1. **Filozofia inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej**, nawiązująca jednak do współczesnych kierunków filozoficznych, a w przypadku P. Lenartowicza i S. Ziemiańskiego także do nauk przyrodniczych. Do tego nurtu należą: Czesław Michalunio, ur. 1919 (*Logika*. Kraków 1976, filozofia poznania), Tadeusz Lipko, ur. 1918, etyk, autor pierwszego w języku polskim pełnego podręcznika etyki oraz fundamentalnych prac z etyki ogólnej i szczegółowej, a także wielu prac o aktualnej tematyce etycznej, m. in. z bioetyki, ekologii; główne jego prace to: *Zarys etyki ogólnej*. Kraków 1974, wyd. 2: 1984; *Zarys etyki szczegółowej*. Kraków 1982; *Granice życia. Dylematy współczesnej bioetyki*. Warszawa. 1988; wyd. 2: Kraków 1994; *Rozdroża ekologii* (wraz z ks. Andrzejem Zwolińskim). Kraków 1999; Roman Darowski, ur. 1935 (*Człowiek i świat*. Kraków 1972, red.; *Człowiek: istnienie i działanie*. Kraków 1974, red.; *Filozofia człowieka*. Kraków 1995, 1996, wyd. 3 rozszerzone w druku); Bolesław Dyduła, ur. 1934 (etyka); Piotr Lenartowicz, ur. 1934 (*Elementy teorii poznania*. Kraków 1995; *Elementy filozofii zjawiska biologicznego*. Kraków 1986); Stanisław Ziemiański, ur. 1931 (*Wprowadzenie do filozofii przyrody nieożywionej*. „Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie”, 1993-1994, s. 149-189; *Teologia naturalna. Filozoficzna problematyka Boga*. Kraków 1995, cz. I księgi: *Założenia metafizyczne*, s. 7-118 - to przegląd głównych problemów metafizycznych). Wymienieni wyżej autorzy, jak wynika z powyższego wykazu, opracowali w całości kształt filozofii, tj. wszystkie dyscypliny wchodzące tradycyjnie w zakres filozofii systematycznej.

2. **Nurt filozofii dialogu**: Antoni Jarnuszkiewicz, ur. 1949 (*Separazione e prossimità. Studio filosofico sulla possibilità di una teoria della persona umana sul metodo e sulle analisi di Emmanuel Lévinas*. Roma 1982; *Miłość i Bycie. Studium z metafizyki*. Kraków 1990; wyd. 2 rozszerzone: 1994); Jakub Gorczyca, ur. 1950 (*Il valore e la risposta dell'uomo. Capisaldi del pensiero filosofico di Dietrich von Hildebrand*. Roma 1984; *O odpowiedzialności - w dialogu z Martinem Buberem*. „Forum Philosophicum”, 1: 1996, s. 43-56; *Chrystus i ethos. Szkice o etyce filozoficznej w kondycji chrześcijańskiej*. Kraków 1998 - od 1999 r. na stałe profesor Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie; Adam Łak, ur. 1950 (*Vom reinen Denken zur Sprachvernunft/ Über die Grundmotive der Offenbarungsphilosophie* Franz Rosenzweigs. Stuttgart 1987).

Filozofii społecznej inspiracji chrześcijańskiej uprawiają: Jan Sieg, ur. 1919 (*Powściągliwość, umiarkowanie i praca a rozwój ludów*. Warszawa 1981) i Stanisław Pyszka, ur. 1951 (*Prawda w polityce*, w: *Wobec socjotechniki*, 5: Kielce 1998, s. 51-102; *Chrześcijańska nauka społeczna w pytaniach i odpowiedziach*. Kraków 1993 i 1999), a analiz społecznej Adam Łak.

Psychologią zajmował się Eugeniusz Ogiński, a psychologię religii i ateizmu zajmuje się Stanisław Kuczkowski, ur. 1939 (*Psychologia kształtowania się obrazu Boga*. Kraków 1982; *Strategie wychowawcze*. Kraków 1985; *Psychologia religii*. Kraków 1991 i 1993). Ludwik Piechnik (ur. 1920) przez wiele lat wykładał pedagogikę i badał dzieje wychowania i szkolnictwa, głównie jezuickiego (*Dzieje Akademii Wileńskiej*, 1-4. Rzym 1983-1990). Jan Popiel (ur. 1914), długoletni profesor historii filozofii, zajmował się niektórymi zagadnieniami estetyki i sztuki sakralnej (*Sakralny wyraz sztuki chrześcijańskiej*. „Znak”, 1964, nr 126, s. 1427-1459).

Filozofii jezuitów w Polsce wiele prac poświęcił: Roman Darowski (*Filozofia w szkołach jezuickich w Polsce w XVI wieku*. Kraków 1994; *Studia z filozofii jezuitów w Polsce w XVII i XVIII wieku*. Kraków 1998; *Studies in the Philosophy of the Jesuits in the 16th to 18th Centuries*. Kraków 1999; *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*. Kraków 2000) i Franciszek Bargieł, ur. 1918 (filozofia XVII i XVIII w.; monografie T. Młodzianowskiego, W. Tylkowskiego, S. Szadurskiego i innych).

Henryk Pietras (ur. 1954) interesuje się w tym zakresie filozoficznymi w patrystyce (*Jedno Boga, jedno wiata i jedno Kościoła*. Kraków 1991), a Ludwik Grzebień, ur. 1939 - zagadnieniami metodologiczno-historycznymi w ogólnie, a zwłaszcza historii kultury chrześcijańskiej w Polsce oraz wkładem jezuitów do jej rozwoju (zob. *Księga Pamiątkowa z okazji 60-lecia jego urodzin*. Kraków 2000). Podobną problematykę podejmuje Stanisław Obirek, ur. 1956 (*Jezuici w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1564-1668*. Kraków 1996).

Józef Bremer (ur. 1953) zajmuje się analityczną filozofią języka (*Rekategorisierung statt Reduktion. Zu Wilfrid Sellars' Philosophie des Geistes*. Göttingen 1997; *Wittgensteina filozofia religii*. Kraków 2000).

Do najwybitniejszych jezuitów-filozofów należą Paweł Siwek (1893-1986), profesor kilku zagranicznych uniwersytetów (Rzymskie Gregorianum, Rio de Janeiro, Fordham w Nowym Jorku, Lateranum w Rzymie), historyk filozofii i filozof na skrajności, badacz o wielostronnych zainteresowaniach, płodny pisarz, tłumacz i wydawca, autor 40 księzek w 7 językach, tłumacz dzieł Arystotelesa na język polski, psycholog, autor wyczerpującego podręcznika psychologii filozoficznej pt. *Psychologia metaphysica* (Rzym 1932, wyd. 7: 1965, s. 651).

Również za granicą pracowali Szaszkiewicz i Mirewicz. Jerzy Szaszkiewicz (1926-1992) był profesorem Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Jest autorem księgi: *Relation entre le comportement et la connaissance selon Merleau Ponty. Intelligence, liberté et réflexion*. Rzym 1962; *Psychologia rationalis*. Rzym 1964; *Filosofia dell'uomo*. Rzym 1981 i 1989; *Filosofia della cultura* Rzym 1988. Należy do tradycji tomistycznej, ukształtowanej

w wietle interpretacji Tomasza z Akwinu i analizy ludzkiej aktywności intelektualnej, jakiej dokonali B. Lonergan i M. Merleau-Ponty.

Jerzy Mirewicz (1909-1996) działał głównie w Londynie. Był pisarzem niezwykle płodnym, niezwykłym z dydaktyk. Opublikował 25 księzek oraz kilkaset artykułów. Wiele z tych prac to prawdziwa eseistyka filozoficzna, głównie z zakresu filozofii religii. Ważniejsze księgi: *Mity współczesne*. (Rzym 1968); *My ich nie mieli*. (Londyn 1975); *Zapomniani współtwórcy Europy*. (Londyn 1976); *Człowiek - Miasto obłone*. (Londyn 1978); *Trzy minuty filozofii*. (Londyn 1978); *Życie wewnątrz emigracji*. (Londyn 1979); *Wychowawcy Europy*. (Londyn 1981); *Obrocy Europy*. (Londyn 1983); *Studzy Europy*. (Londyn 1985) i *Marnotrawni synowie Europy*. (Londyn 1987)¹.

Bibliografia:

R. Darowski: *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*. Kraków 2000;

R. Darowski: *Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie*. „Rocznik Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego w Krakowie”, 1997-1998, Kraków 1998, s. 7-20;

Informator filozofii polskiej. Kraków 1995, s. 45-46 oraz *passim*;

Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. Kraków 1996, s. 155-163, 767-770, 698-699 oraz hasła osobowe.

¹ Zob. S. Szczyrba: *Afirmacja Boga i życie moralne w ujęciu Jerzego Mirewicza TJ*. Łódź 1994.